

Admiterea cererilor de revizuire în cauzele civile – este oare uniformă practica Curții Supreme de Justiție?

Vladislav GRIBINCEA

Pavel GRECU

DOCUMENT ANALITIC

ADMITEREA CERERILOR DE REVIZUIRE ÎN CAUZELE CIVILE – ESTE OARE UNIFORMĂ PRACTICA CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE?

Autori:

Vladislav GRIBINCEA

Pavel GRECU

Această publicație este posibilă datorită ajutorului generos al poporului american, oferit prin intermediul Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate aparțin CRJM și nu reflectă în mod necesar poziția USAID sau a Guvernului SUA.

Chișinău, 2018

Conținut

Sumar	7
Introducere	9
Contextul și scopul documentului	9
Metodologie	10
Uniformizarea practicii judiciare sau independența judecătorului?	13
Legislația și practica judecătorească cu privire la revizuirea hotărârilor judecătorești civile	17
Existența temeiului pentru admiterea cererii de revizuire	21
a. Cauzele în care a fost invocată apariția circumstanțelor noi (art. 449 lit. b) CPC)	22
b. Cauze în care a fost invocată neatragera persoanelor afectate în proces	25
c. Alte cauze în care există dubii cu privire la existența temeiului de revizuire	25
d. Cauze în care nu a fost invocat niciun temei pentru admiterea revizuirii	26
Respectarea termenului de depunere a cererii de revizuire	27
Anexă: Cauzele în care CSJ a admis cererile de revizuire în anii 2015-2017	

Sumar

Sistemul judecătoresc din Republica Moldova a fost expus mereu riscului de a avea o practică judiciară inconsistentă. Strategia de Reformă a Sectorului Justiției (SRSJ) pentru anii 2011–2016, în domeniul de intervenție 1.2.4, pune accent pe uniformizarea practicii judiciare. Analiza dată a fost elaborată de Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) pentru a impulsiona uniformizarea practicii judecătorești.

Analiza stabilește, în baza datelor empirice, în ce măsură este uniformă practica Curții Supreme de Justiție (CSJ) într-un singur domeniu – casarea hotărârilor judecătorești civile irevocabile. A fost ales anume acest domeniu având în vedere că, până la 31 decembrie 2017, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a constatat de 20 de ori că Republica Moldova a casat nejustificat prin revizuire hotărâri judecătorești civile irevocabile. În cadrul cercetării au fost analizate toate hotărârile CSJ privind admiterea cererilor de revizuire adoptate timp de 36 de luni – între 1 ianuarie 2015 și 31 decembrie 2017. De asemenea, documentul operează cu statistica oficială publicată de CSJ.

În pofida numeroaselor condamnări la CtEDO și a legislației clare, din 2006 până în prezent, numărul cererilor de revizuire primite de CSJ nu a scăzut simțitor. CSJ a continuat să primească anual 500–700 de cereri de revizuire. CSJ a respins majoritatea cererilor de revizuire. Totuși, nu se poate spune că rata cererilor de revizuire admise în perioada 2011–2017 a scăzut. Aceasta a fluctuat între 2.7% în anul 2011 și 5.4% în anul 2015. Rata de admitere de către CSJ a cererilor de revizuire în anul 2017 (3.6%) a fost chiar mai mare decât în anul 2011 (2.7%). Totuși, rata de admitere este de trei ori mai mică decât în 2006 (11.9%).

În cadrul cercetării au fost studiate 70 de hotărâri ale CSJ de admitere a revizuirilor. Autorii analizei au avut dubii serioase în ceea ce privește existența cu adevărat a temeiurilor de revizuire a 28 din cele 70 de hotărâri (40%). În 20 din cele 28 de hotărâri, CSJ a invocat drept temei de revizuire apariția circumstanțelor noi, care nu au fost și nu au putut fi cunoscute de revizuent anterior (art. 449 lit. b) CPC). În total, din cele 70 de hotărâri, apariția circumstanțelor noi a fost invocată de către CSJ în 23 de hotărâri. În urma studierii hotărârilor CSJ, autorii analizei nu au dubii privind temeinicia a doar 3 din cele 23 de hotărâri.

Din cele 20 de hotărâri în care există dubii cu privire la întrunirea temeiului prevăzut de art. 449 lit. b) CPC (apariția circumstanțelor noi), 12 se referă, în esență, la greșelile comise de instanțele judecătorești. Aceste greșeli vizează calcularea incorectă a termenului de apel sau recurs, neexaminarea în recurs a unor înscrisuri esențiale pentru cauză, fie judecarea cauzei de către un judecător care nu putea participa la soluționarea cazului. Se pare că CSJ era conștientă că nu procedează perfect legal în aceste cauze. Ea a admis

cererile de revizuire pentru a înlătura orice dubii cu privire la echitatea procedurii. Totuși, după revizuire, soluția din hotărârea casată prin revizuire a fost menținută. În celelalte opt cauze în care revizuirea a fost admisă în temeiul art. 449 lit. b) CPC, a fost greu să găsim o justificare logică pentru soluția CSJ. Mai degrabă ele reprezentau apeluri deghizate, majoritatea cu interese financiare majore sau cu implicarea unor actori influenți.

În alte opt cauze în care au fost invocate alte temeiuri decât art. 449 lit. b) CPC, de asemenea, era vorba despre apeluri deghizate. În trei cazuri, CSJ nu a indicat în hotărârile sale niciun temei menționat în art. 449 CPC. În alte două cazuri, CSJ a admis cereri de revizuire pe motiv că nu au fost atrase în proces persoanele drepturile cărora au fost afectate, deși argumentarea CSJ nu este convingătoare. În celelalte trei cazuri rămase, CSJ a dorit să corecteze inechități sociale aparente, făcând abstracție de lipsa temeiurilor pentru admiterea cererii de revizuire.

Atunci când a admis cele 70 de cereri de revizuire, CSJ nu a analizat minuțios respectarea termenului de depunere a acestora. Faptul dat poate fi explicat prin aceea că, în majoritatea cauzelor, nu existau dubii evidente cu privire la omiterea acestui termen. Totuși, în șapte hotărâri CSJ nu s-a pronunțat asupra respectării termenului, chiar dacă existau dubii serioase cu privire la omiterea acestuia. În șase din cele șapte hotărâri existau dubii nu doar în ceea ce privește respectarea termenului de depunere a cererii de revizuire, ci și în ceea ce privește lipsa temeiurilor legale pentru admiterea cererii de revizuire.

Chiar dacă numărul revizuirilor admise nejustificat (28) este mic (1.7%) în raport cu numărul total al cererilor de revizuire examinate (1,638), acesta este, de fapt, un număr important. Este vorba de cauze în care se răstoarnă hotărâri irevocabile, adică cauze în care CSJ își revede nejustificat propria opinie. Aceasta subminează însăși fundamentul justiției – caracterul ireversibil al justiției efectuate. Mai mult, asemenea practici încurajează depunerea în continuare a cererilor de revizuire neîntemeiate, mărinnd implicit sarcina de muncă a judecătorilor.

Consistența practicii judiciare atrage de mult timp atenția CRJM. Anterior, CRJM a analizat practica CSJ cu privire la sancțiunile în cauzele de corupție¹ și cu privire la litigiile privind majorarea retroactivă a plăților vamale².

¹ Disponibilă la <https://crjm.org/wp-content/uploads/2015/12/CRJM-DA-Sanct-cazuri-coruptie-23.12.2015-1.pdf>.

² Disponibilă la <https://crjm.org/wp-content/uploads/2015/11/CRJM-DA-Plati-vamale-2015-11-12-1.pdf>.

Introducere

Contextul și scopul documentului

Sistemul judecătoresc din Republica Moldova, în care există peste 20 de instanțe judecătorești, iar până în 2016 – peste 45 de instanțe, și trei grade de jurisdicție, a fost expus mereu riscului de a avea o practică judiciară inconsistentă. De-a lungul anilor, nici chiar practica CSJ nu putea fi numită uniformă. În pofida numeroaselor pârghii menite să uniformizeze practica judiciară, până în anul 2011 au fost observate puține îmbunătățiri la acest capitol. Impactul limitat al eforturilor de uniformizare a practicii judecătorești putea fi explicat prin modificarea frecventă a legislației și interpretarea conjuncturală a legii de către legislativ și executiv, lipsa tradițiilor de a urma interpretările legii date în hotărârile instanțelor ierarhic superioare, motivarea sumară a hotărârilor instanțelor judecătorești, dar și de consistența insuficientă a jurisprudenței instanțelor de judecată ierarhic superioare.

Având în vedere practicile judecătorești puțin uniforme, SRSJ, în domeniul de intervenție 1.2.4, pune accent pe uniformizarea practicii judiciare. Începând cu anul 2012, CSJ a devenit mult mai activă în domeniul uniformizării practicii judiciare. Până la 31 decembrie 2017, CSJ a adoptat peste 35 de hotărâri noi ale Plenului, circa 100 de recomandări și circa 40 de opinii cu privire la modul de aplicare uniformă a legislației. De asemenea, în pagina web a CSJ a fost integrat un motor, mai performant, de căutare a jurisprudenței CSJ.

Analiza dată nu își propune să evalueze în ce măsură mecanismele de uniformizare a practicii judecătorești existente în Republica Moldova sunt folosite eficient sau dacă acestea sunt suficiente. Documentul analizează dacă, într-un domeniu îngust, practica Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova este uniformă. Cu alte cuvinte, am încercat să analizăm impactul eforturilor de uniformizare a practicii judiciare și nu eforturile însăși. Documentul a fost elaborat pentru a impulsiona și mai mult uniformizarea practicii judecătorești.

Documentul analizează jurisprudența CSJ prin care au fost admise cererile de revizuire în cauzele civile. Am ales anume acest domeniu având în vedere numărul mare de condamnări a Republicii Moldova la acest capitol la CtEDO. Potrivit principiului supremației legii, o hotărâre judecătorească irevocabilă nu poate fi casată decât în mod excepțional, în baza temeiurilor expres prevăzute de lege și a unor argumente convingătoare. Simpla existență a două opinii diferite cu privire la aceeași chestiune nu trebuie să constituie temei de anulare a unei hotărâri judecătorești irevocabile. Până la 31 decembrie 2017, CtEDO a constatat de 20 de ori că Republica Moldova a casat nejustificat, prin revizuire, hotărâri

judecătorești civile irevocabile³. Chiar dacă prima condamnare a Republicii Moldova de către CtEDO datorită admiterii nejustificate a unei cereri de revizuire a fost adoptată în anul 2005, condamnări de acest gen continuau să fie date de CtEDO și peste 12 ani.

Metodologie

Acest document a fost elaborat pentru a stabili, în baza datelor empirice, în ce măsură este uniformă practica CSJ. A fost examinat un singur domeniu – admiterea cererilor de revizuire în cauze civile. În cadrul acestei cercetări au fost analizate toate încheierile (în continuare „hotărârile”) CSJ privind admiterea cererilor de revizuire adoptate timp de 36 de luni (1 ianuarie 2015 și 31 decembrie 2017). Analiza a fost elaborată în perioada august 2017 – martie 2018.

Acest document analizează doar hotărârile CSJ. Acestea au fost luate de pe pagina web a CSJ, www.csj.md. Această pagină web nu permite căutarea hotărârilor judecătorești în funcție de soluția dată de CSJ. Din acest motiv, au fost consultate toate hotărârile judecătorești civile (inclusiv cele comerciale și de contencios administrativ) adoptate în perioada ianuarie 2015 – decembrie 2017 pe marginea cererilor de revizuire – în total peste 1,600 de hotărâri. Au fost supuse unei analize minuțioase doar hotărârile în care au fost admise cererile de revizuire.

Potrivit rapoartelor de activitate ale CSJ pentru anii 2015–2017, în acești trei ani, CSJ a examinat 1,638 de cereri de revizuire civile, dintre care 79 au fost admise. CRJM a căutat pe pagina web a CSJ hotărârile prin care au fost admise cererile de revizuire. În total au fost găsite 70 de hotărâri prin care au fost admise 73 de cereri de revizuire (în trei hotărâri au fost admise câte două cereri de revizuire). CRJM nu a putut găsi pe pagina web a CSJ hotărârile de admitere a șase cereri de revizuire. Nu cunoaștem din ce motiv aceste hotărâri nu sunt disponibile pe pagina web. În același timp, am observat că, după selectarea în vara anului 2017 a hotărârilor în care au fost admise cererile de revizuire, unele hotărâri, inițial publicate pe pagina web a CSJ, nu mai sunt disponibile⁴.

Hotărârile prin care au fost admise cererile de revizuire au fost analizate prin prisma întrunirii principalelor condiții impuse de Codul de procedură civilă (CPC): respectarea termenului de depunere a cererii de revizuire și existența cu adevărat a unui temei legal pentru admiterea cererii de revizuire. Concluziile au fost formulate în baza studierii moti-vării hotărârilor CSJ de admitere a cererilor de revizuire. De asemenea, au fost studiate hotărârile CSJ care au fost casate prin revizuire și, dacă existau, hotărârile adoptate în aceeași cauză după admiterea cererii de revizuire.

Analiza nu își propune să constate care ar fi trebuit să fie soluția corectă în cele 70 de hotărâri analizate. A fost analizat doar în ce măsură soluțiile instanțelor judecătorești sunt

³ A se vedea hotărârile CtEDO *Popov (nr. 2)*; *Oferta Plus SRL*; *Tudor Auto SRL și Triplu-Tudor SRL*; *Eugenia și Doina Duca*; *Dragostea Copiilor – Petrovschi – Nagornii*; *Agurdino SRL*; *Cojocararu*; *Ojog și alții*; *Pirnău*; *ASITO (nr. 2)*; *Jomiru și Crețu*; *Ghirea*; *Sfinx-Impex S.A.*; *Banca Internațională de Investiții și Dezvoltare MB S.A.*; *Lipcan*; *Beșliu*; *Strugaru*; *Brantom International S.R.L. și alții*; *Rusu Lintax SRL*; *Cereale Flor S.A. și Roșca*.

⁴ A se vedea încheierile în cauzele 2rh-1/15, 2rh-92/15 și 2rh-256/15.

conforme cu art. 449 (temeiurile de revizuire) și art. 450 (termenul de depunere a cererii de revizuire) CPC. În procesul de analiză a hotărârilor judecătorești ne-am ghidat de Hotărârea Plenului CSJ nr. 2, din 15 aprilie 2013, cu privire la examinarea pricinilor civile în ordine de revizuire.

Analiza a fost efectuată de către Vladislav GRIBINCEA. La elaborarea documentului au contribuit juriștii CRJM Pavel GRECU, Nadejda HRIPTIEVSCHI și Dumitru AMBROCI. Proiectul analizei a fost expediat din timp pentru comentarii Elenei BELEI, profesor universitar specializat în procedura civilă, precum și colegiului civil al CSJ.

Uniformizarea practicii judiciare sau independența judecătorului?

În Republica Moldova, probabil ca și în toate sistemele de drept existente în prezent, societatea trăiește, în principal, în baza unor reguli scrise de legislativ sau executiv. În mod tradițional, în sistemele de drept continental, puterea judecătorească este percepută ca un arbitru în disputele cu statul, care trebuie să-i protejeze pe cei slabi de cei puternici și să facă dreptate. Prin deciziile sale, în mod tradițional, judecătorii din acele sisteme au sarcina de a asigura respectarea legii, însă nu și instituirea unor noi reguli.

Istoria confirmă în mod constant că procesul legislativ rămâne în urma evoluției societății. Relațiile sociale devin tot mai complexe și diverse, iar normele juridice, care sunt generale prin natura lucrurilor, nu oferă mereu răspunsuri la toate situațiile apărute în practică. Pe de altă parte, o reglementare legală prea minuțioasă sau urmarea oarbă a legii poate afecta serios eficiența instituțiilor statului și determina nemulțumiri sociale. Mai mult, în unele țări, legile adoptate de executiv sau legislativ urmăresc scopul de a submina drepturile omului, iar uneori acestea limitează considerabil posibilitățile judecătorilor de a face dreptate. Anume din aceste motive, judecătorii nu pot refuza să facă dreptate, chiar dacă legea nu oferă o soluție sau este strâmbă. Astfel, în cazul Republicii Moldova, când o lege încalcă drepturile omului, judecătorii pot sesiza Curtea Constituțională⁵, desconsidera prevederile actelor normative inferioare legii⁶ sau chiar aplica direct, în detrimentul legislației naționale, prevederile tratatului internațional în domeniul drepturilor omului⁷. În același timp, în cazul în care legea civilă nu oferă o soluție sau când această soluție nu este clară, legea cere judecătorului să aplice analogia legii sau să se conducă de principiile de drept⁸.

Legile sunt citite de puține persoane și nu toți din cei care le citesc le înțeleg până la sfârșit. Pe de altă parte, justițiabilii nu sunt interesați atât de textul legii, cât de impactul pe care acesta îl produce asupra lor. Anume din aceste considerente, modul de aplicare în practică a legii, și nu textul acesteia, determină percepția despre conținutul exact al legii, dau justițiabilului încrederea în supremația legii și creează percepția că justiția a fost făcută.

Legea nu este adoptată pentru o persoană sau grup predeterminat de persoane. Ea urmează să genereze efecte similare pentru toți cei ce cad sub incidența ei, indiferent de poziția deținută

⁵ A se vedea art. 12¹ Cod de procedură civilă (CPC) și art. 7 alin. 3 Cod de procedură penală (CPP).

⁶ A se vedea art. 12 alin. 2 CPC și art. 7 alin. 4 CPP.

⁷ A se vedea art. 12 alin. 4 CPC și art. 7 alin. 5 CPP.

⁸ A se vedea, de exemplu, art. 12 alin. 3 CPC.

în societate, avere, apartenență politică sau alte aspecte. Anume din acest motiv, art. 16 alin. 2 al Constituției Republicii Moldova prevede că toți sunt egali în fața legii. Această normă constituțională nu consacră doar recunoașterea prin lege a egalității tuturor, dar și egalitatea în fața autorităților care o aplică. Această egalitate nu poate exista atunci când, aplicând același text de lege unor situații similare, judecătorul ajunge la soluții diametral opuse.

Sistemul de precedent, prin care interpretarea unei reguli date în hotărârile instanțelor judecătorești superioare este, de regulă, obligatorie la soluționarea cauzelor similare de către instanțele ierarhic inferioare, nu a apărut ca o emanare a voinței legiuitorului. Din contra, acesta a fost rezultatul pasivității legiuitorului, când judecătorii erau constrânși să facă dreptate în situații în care legea nu le sugera o soluție. Anume din acest motiv, precedentul nu poate invalida o normă legală, ci doar clarifică modul în care o prevedere generală se aplică în situația concretă examinată.

Justiția nu poate avea decât o singură înfățișare. Într-un sistem judiciar nu poate exista dezordine sau haos, deoarece, în acest caz, justițiabilii sunt lăsați într-o stare de insecuritate și incertitudine juridică. Instanța judecătorească supremă din fiecare stat are sarcina de a asigura un sistem judecătoresc bine organizat. Având în vedere independența judecătorilor, instanța judecătorească supremă nu are pârghii directe pentru a ordona sistemul judecătoresc. Urmează, totuși, de menționat că independența judecătorului reprezintă dreptul ultimului de a face justiție fără a fi influențat cu privire la soluția pe care trebuie să o dea într-un caz sau altul. În același timp, independența nu poate fi interpretată ca oferind judecătorului dreptul să neglijeze prevederile legale sau, fără motive deosebit de convingătoare, să interpreteze legea în detrimentul practicii judiciare bine stabilite.

Probabil, principala pârghie pentru ordonarea sistemelor judiciare este uniformizarea modului de interpretare de către judecători a textelor de legi. Este deja o tradiție consacrată în sistemele judiciare europene de a respecta interpretările date legii de cea mai înaltă instanță judecătorească din stat, indiferent dacă interpretările date, conform legii, sunt obligatorii sau nu. În ultimul timp, acest principiu pare să fie extins și asupra curților de apel⁹. Respectarea interpretării legii date de instanța ierarhic superioară reprezintă un semn de respect față de aceste instanțe, dar și o pârghie care asigură încrederea în sistemul judecătoresc. Pe de altă parte, soluția dată de judecător care contravine practicii instanței ierarhic superioare va fi inevitabil casată. Aceasta, însă, nu înseamnă că un judecător dintr-o instanță ierarhic inferioară nu poate constata că practica judiciară bine stabilită, inclusiv practica instanței superioare, este depășită de realitățile sociale, sau că situația juridică pe care o examinează este diferită. Cu toate acestea, în acest caz, judecătorul ar trebui să fie deosebit de convingător, iar abordarea sa nu poate varia de la un caz la altul.

Respectarea interpretării legii date de instanța judecătorească supremă poate avea loc numai dacă însăși practica instanței supreme este uniformă, iar soluțiile date de aceasta sunt pe înțelesul judecătorilor și bine argumentate. Pe de altă parte, este normal ca practica judiciară să evolueze¹⁰, iar atunci când își schimbă practica, instanța supremă ar urma să

⁹ A se vedea CtEDO, hot. *Tudor Tudor c. României*, 24 martie 2009, para 26–32

¹⁰ A se vedea CtEDO, hot. *Atanasovski c. „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei”*, 14 ianuarie 2010, para. 38

scoată în evidență suficient de clar acest fapt. Aceste cerințe au devenit și mai arzătoare în era internetului, când hotărârile instanței judecătorești supreme sunt publicate și fiecare poate avea acces la acestea din orice colț al lumii. Anume din aceste considerente, CtEDO a notat că nu există un proces echitabil atunci când instanța judecătorească supremă dezvoltă o practică contradictorie, fie nu contribuie la uniformizarea practicii contradictorii existente¹¹.

Posibilitatea existenței unor hotărâri judecătorești neuniforme reprezintă o caracteristică inerentă oricărui sistem juridic cu mai multe nivele de jurisdicție sau cu instanțe care au competențe distincte. Astfel de divergențe pot apărea și în cadrul aceleiași instanțe, mai ales în cazul sistemelor în care practica judecătorească nu a fost bine codificată anterior. În sine, aceste divergențe pot fi tolerate la o anumită etapă, or uniformizarea practicii judecătorești reprezintă un proces de durată. CtEDO, atunci când examinează astfel de situații, verifică dacă:

- a) divergențele sunt „profunde și persistente”;
- b) legislația internă prevede mecanisme pentru remedierea inconsecvențelor; și
- c) mecanismul este aplicat și, în caz că a fost aplicat, cu ce efecte¹².

După cum a fost menționat mai sus, uniformitatea practicii judiciare determină mai multe beneficii, atât pentru justițiabili, cât și pentru sistemul judecătoresc. Cu toate acestea, procesul de uniformizare trebuie să rămână suficient de flexibil pentru a permite evoluția jurisprudenței. CtEDO nu acceptă în sistemul judecătoresc național divergențe „profunde și persistente” care să persiste o perioadă prea lungă de timp¹³.

Legislația Republicii Moldova prevede mai multe pârghii care să asigure uniformizarea practicii judecătorești. Printre acestea pot fi enumerate:

- a) avizele consultative ale CSJ în cauzele civile (art. 122 CPC);
- b) obligativitatea jurisprudenței CtEDO în cauzele penale (art. 7 alin. 8 și art. 427 alin. 1 p. 16 CPP);
- c) recursul în interesul legii în cauzele penale (art. 7 alin. 9 și art. 465¹ CPP);
- d) casarea în recurs a sentințelor penale contrare practicii anterioare a CSJ (art. 427 alin. 1 p. 16 CPP);
- e) hotărârile Plenului CSJ; sau
- f) sancționarea disciplinară a judecătorului pentru nerespectarea practicii judiciare uniforme (art. 4 alin. 1 lit. b) al Legii nr. 178/2014 cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor).

Contează, totuși, în ce măsură aceste pârghii sunt folosite și care este cu adevărat impactul eforturilor de uniformizare a practicii judecătorești.

Respectarea practicii judiciare limitează inevitabil discreția judecătorilor și, implicit, libertatea acestora de a soluționa cauzele pe care le examinează. Curtea Constituțională a Republicii Moldova a menționat că, în soluționarea unei cauze, judecătorul trebuie să fie

¹¹ A se vedea CtEDO, hot. *Beian c. României*, 6 decembrie 2007, para 29–40.

¹² *Mutatis mutandis*, hot. *Albu ș.a. c. României*, 10 mai 2012, para. 34.

¹³ A se vedea CtEDO, hot. *Zivic c. Serbia*, 13 septembrie 2011, para 44–47, în care această perioadă a fost de doi ani.

independent atât față de ceilalți judecători, cât și față de președintele instanței sau față de celelalte instanțe¹⁴. Totuși, Curtea Constituțională a menționat în aceeași hotărâre că aceasta nu exclude obligația judecătorului dintr-o instanță de grad inferior de a respecta o hotărâre anterioară a unei instanțe de grad superior în ceea ce privește interpretarea legii incidente în cauza ulterioară¹⁵. Cu toate acestea, posibilitatea CSJ de a emite recomandări sau explicații, atunci când ele sunt date în afara cauzelor pe care le examinează, riscă să fie contrare independenței judecătorilor garantate de art. 116 din Constituția Republicii Moldova¹⁶.

¹⁴ A se vedea hot. Curții Constituționale 21/2016, para. 103.

¹⁵ *Idem*, para. 109.

¹⁶ *Idem*, para.112–113.

Legislația și practica judecătorească cu privire la revizuirea hotărârilor judecătorești civile

Atunci când instanțele judecătorești dau o apreciere finală unei chestiuni, constatarea lor nu mai poate fi pusă în discuție. Aceasta reprezintă esența principiului lucrului judecat (*res iudicata*)¹⁷, care nu este însă absolut și admite derogări. Totuși, o derogare de la acest principiu este permisă doar atunci când este necesară, datorită unor circumstanțe esențiale și convingătoare¹⁸.

CPC prevede o singură cale de atac pentru a redeschide procedurile judecătorești irevocabile – revizuirea. Art. 449 CPC enumeră exhaustiv temeiurile de revizuire¹⁹, care sunt șapte la număr. Revizuirea nu trebuie considerată un apel camuflat, iar simpla existență a două opinii diferite cu privire la aceeași chestiune nu trebuie să constituie temei de redeschidere a procedurilor²⁰. Art. 450 CPC instituie limite de timp în care poate fi depusă o cerere de revizuire, care de regulă este de 3 luni de la apariția circumstanței care justifică revizuirea. În hotărârea *Popov nr. 2 c. Moldovei*, CtEDO a recunoscut că instituția revizuirii din Republica Moldova, de principiu, servește scopului de a corecta erorile judiciare și omisiunile justiției, scopuri care sunt legitime. Totuși, contează dacă această procedură este aplicată corect²¹.

Până la 31 decembrie 2017, CtEDO a constatat de 20 de ori că Republica Moldova a casat nejustificat prin revizuire hotărâri judecătorești civile irevocabile. Cel mai des, CtEDO a criticat că instanțele naționale au casat hotărâri irevocabile în baza unor pretense probe noi, chiar dacă aceste circumstanțe erau sau puteau fi cunoscute de revizuent²². În numeroase cauze moldovenești, CtEDO a constatat că instanțele naționale au ignorat termenul de 3 luni pentru depunerea cererii de revizuire și nu au justificat în niciun fel admiterea cererilor depuse cu omiterea acestui termen²³.

În pofida numeroaselor condamnări la CtEDO, a legislației clare și a explicării clare în hotărârea Plenului CSJ 2/2013 a faptului că admiterea cererilor de revizuire în cauzele

¹⁷ A se vedea hotărârea CtEDO în cauza *Brumărescu v. Romania*, [Marea Cameră], 28 octombrie 1999, para. 61.

¹⁸ A se vedea hotărârea CtEDO în cauza *Roșca v. Moldova*, 22 martie 2005, para. 24.

¹⁹ Hotărârea Plenului CSJ nr. 2/2013, para. 12.

²⁰ A se vedea hotărârea CtEDO în cauza *Roșca v. Moldova*, citată mai sus, para. 25.

²¹ A se vedea hotărârea CtEDO în cauza *Popov nr. 2 c. Moldovei*, 6 decembrie 2005, para. 46.

²² A se vedea drept exemplu, hotărârile *Popov (nr. 2)*, *Tudor Auto SRL și Triplu-Tudor SRL, Oferta Plus, Eugenia și Doina Duca, Dragostea Copiilor – Petrovschi – Nagornii*, sau *Agurdino SRL*.

²³ A se vedea drept exemplu, hotărârile *Popov (nr. 2)*, *Tudor Auto SRL și Triplu-Tudor SRL, Oferta Plus, Eugenia și Doina Duca, Dragostea Copiilor – Petrovschi – Nagornii, Lipcan, Jomiru și Crețu, Sfînx-Impex, sau Banca Internațională de Investiții și Dezvoltare MB S.A.*

civile poate avea loc doar în circumstanțe excepționale, numărul cererilor de revizuire primite de CSJ nu a scăzut simțitor. După anul 2006, CSJ a continuat să primească anual 500–700 de cereri de revizuire. În ultimii 11 ani, numărul cererilor de revizuire primite de CSJ nu a variat radical, chiar dacă începând cu anul 2014 se observă o scădere treptată a numărului cererilor civile de revizuire depuse (cu 28% în perioada anilor 2014–2017).

În tabelul următor sunt prezentate datele statistice cu privire la cererile de revizuire examinate de CSJ în ultimii 11 ani. Majoritatea cererilor de revizuire au fost respinse. Cu toate acestea, rata cererilor de revizuire admise începând cu anul 2011 nu a scăzut. Aceasta a fluctuat între 2.7% în anul 2011 și 5.4% în anul 2015. Rata de admitere a cererilor de revizuire admise în 2017 era chiar mai mare decât în 2011. Datele statistice cu privire la cererile de revizuire admise nu pot confirma prin sine că practica judiciară pe marginea admiterii cererilor de revizuire este perfectă sau defectuoasă. Ele doar ne pot stimula curiozitatea și sunt prezentate doar pentru a crea o impresie generală despre incidența cererilor și admiterii acestora. Motivarea judecătorilor atunci când admit o cerere de revizuire este mult mai importantă.

Tabel: Informații despre cererile de revizuire în cauzele civile examinate de CSJ în anii 2006, 2011–2017²⁴

Anul	Cereri de revizuire înregistrate	Cereri de revizuire examinate	Cereri de revizuire admise	% admise din cele examinate
2006	670		80	11.9%
2011	476		13	2.7%
2012	528	531	22	3.5%
2013	586	584	23	3.9%
2014	676	704	25	3.5%
2015	623	631	34	5.4%
2016	570	529	28	5.3%
2017	483	478	17	3.6%

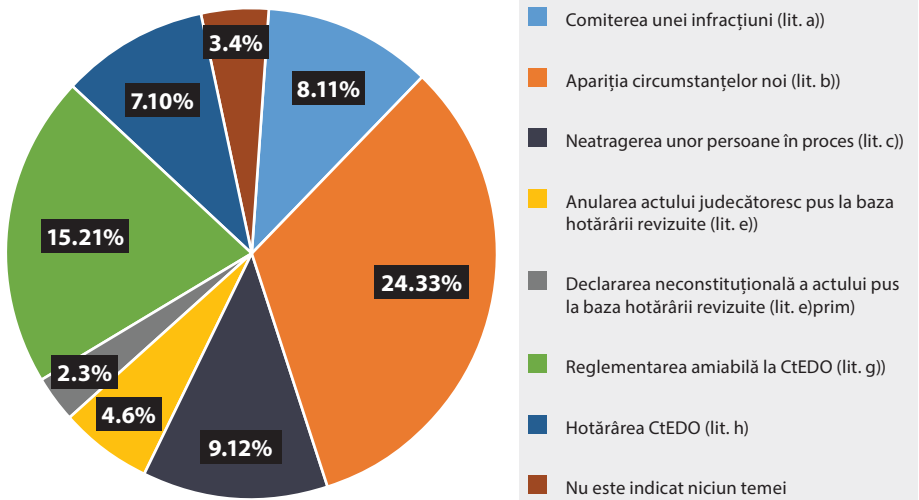
În cadrul acestei cercetări au fost analizate 70 de hotărâri ale CSJ prin care au fost admise cereri de revizuire a hotărârilor judecătorești civile în perioada ianuarie 2015 – decembrie 2017. Pentru admiterea acestora, CSJ a invocat toate temeiurile din art. 449 CPC. Cel mai frecvent a fost invocată apariția circumstanțelor noi (art. 449 lit. b)), reglementarea amiabilă a unor cereri pendinte la CtEDO (art. 449 lit. g)) și neatragera în proces a persoanelor drepturile cărora sunt afectate (art. 449 lit. c)). În trei cazuri, CSJ nu a indicat în hotărârile sale niciun temei menționat în art. 449 CPC²⁵. Datele cantitative privind temeiurile invocate de CSJ atunci când a admis cererile de revizuire sunt prezentate în graficul următor²⁶.

²⁴ Datele au fost preluate din rapoartele de activitate ale CSJ pentru anii de referință.

²⁵ A se vedea încheierile nr. 2rh-124/15, 3rh-22/16 și 3rh-46/16.

²⁶ În total sunt 72, pe motiv că în 2 hotărâri CSJ a invocat ca temei de admitere a cererii de revizuire două temeiuri din art. 449 CPC.

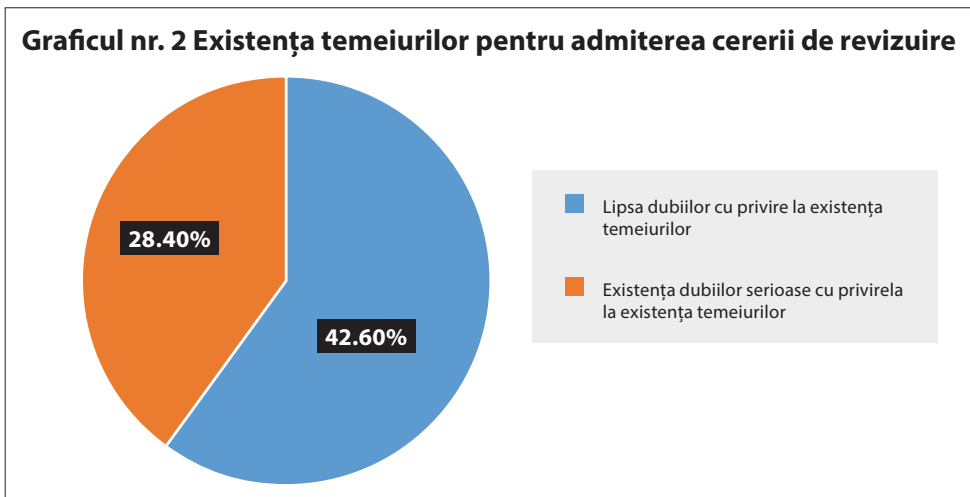
Graficul nr. 1 Temeiurile invocate de CSJ pentru admiterea cererilor de revizuire în anii 2015-2017

Existența temeiului pentru admiterea cererii de revizuire

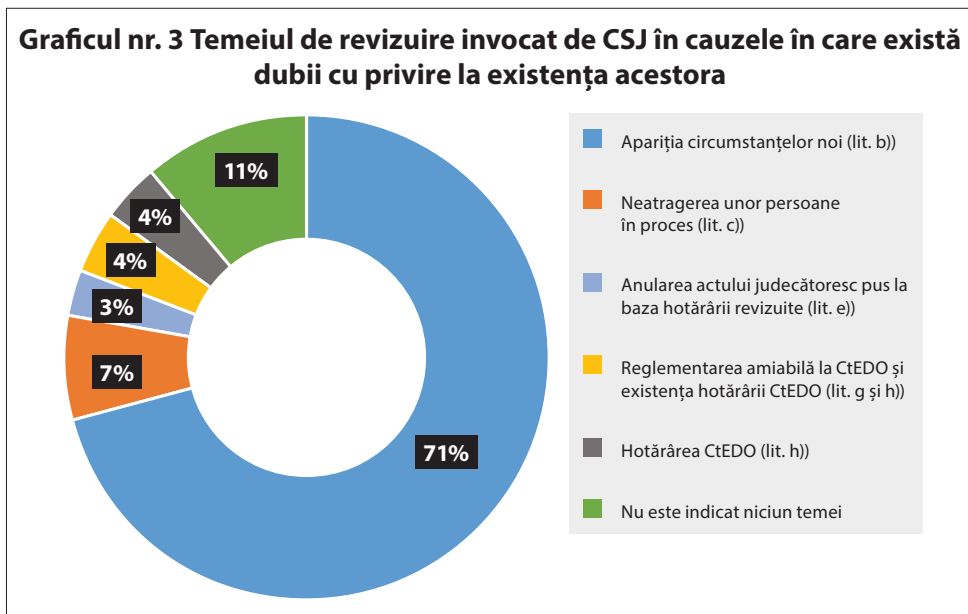
Temeiurile pentru revizuirea unei hotărâri irevocabile sunt enumerate exhaustiv în art. 449 CPC. Examinând revizuirea, instanța de judecată este legată de motivele invocate de revizuenți. În consecință, ea nu poate admite o revizuire pentru alte temeuri decât cele prevăzute de art. 449 CPC sau pentru alte motive decât cele invocate în revizuire. Instanța poate totuși considera că motivele invocate cad sub incidența unui alt temei prevăzut de art. 449 CPC decât cel invocat de revizuent.

În urma studierii celor 70 de hotărâri ale CSJ prin care au fost admise cererile de revizuire, autorii analizei au avut dubii serioase în ceea ce privește existența cu adevărat a temeiurilor de revizuire a 28 de hotărâri (40%).

Graficul următor prezintă temeiurile invocate de CSJ în cele 28 de hotărâri în privința cărora autorii analizei au dubii serioase că au existat cu adevărat temeuri pentru admiterea cererilor de revizuire. În 71% din cazuri (20), CSJ a invocat apariția circumstanțelor noi, care nu au fost și nu au putut fi cunoscute de revizuent anterior.

Chiar dacă numărul revizuirilor admise nejustificat (28) este mic (1.7%) în raport cu numărul total al cererilor de revizuire examinate (1,638), acesta este, de fapt, un număr important. Este vorba de cauze în care se răstoarnă hotărâri irevocabile, adică cauze în care CSJ își revede nejustificat propria opinie. Aceasta subminează însăși fundamentul justiției – caracterul ireversibil al justiției efectuate. Mai mult, asemenea practici încurajează depunerea în continuare a cererilor de revizuire neîntemeiate, măbind implicit sarcina de muncă a judecătorilor.

a. Cauzele în care a fost invocată apariția circumstanțelor noi (art. 449 lit. b) CPC

Pentru a fi admisă o revizuire în temeiul art. 449 lit. b) CPC (apariția circumstanțelor noi), urmează a fi îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- au devenit cunoscute revizuentului circumstanțe (fapte) necunoscute acestuia la ziua în care a fost adoptată hotărârea judecătorească irevocabilă;
- circumstanțele sunt esențiale pentru examinarea cauzei;
- revizuentul dovedește că a întreprins toate măsurile pentru a le obține în timpul judecării anterioare a cauzei.

În total, din cele 70 de hotărâri în care au fost admise cererile de revizuire, apariția circumstanțelor noi (art. 449 lit. b) CPC a fost invocată de către CSJ în 23 de hotărâri. Autorii analizei au dubii în ceea ce privește temeinicia a 20 din aceste hotărâri (87%).

Din cele 20 de hotărâri privitor la care există dubii cu privire la îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 449 lit. b) CPC, ²⁷ se referă, în esență, la greșelile comise de instanțele judecătorești. Acestea vizează calcularea incorectă a termenului de apel sau recurs, neexaminarea în recurs a unor înscrisuri esențiale pentru cauză, fie judecarea cauzei de către un judecător care nu putea participa la judecarea cauzei. Greșelile instanțelor judecătorești nu sunt temei de revizuire, deoarece nu sunt îndeplinite condițiile a) sau c) de mai sus. Se pare că CSJ era conștientă că nu procedează perfect legal în aceste cauze, dar a admis cererile de revizuire pentru a înlătura orice dubii cu privire la echitatea procedurii. În cauza

²⁷ A se vedea cauzele nr. 2rhc-20/15, 2rh-212/15, 2rh-94/15, 3rh-40/15, 2rh-256/15, 2rh-7/16, 2rh-55/16, 3rh-98/16, 2rh-14/17, 2rh-69/17, 2rh-218/17, 2rh-114/17.

nr. 3rh-40/15 CSJ a menționat expres acest lucru. Acest fapt rezultă și din aceea că, ulterior, după admiterea revizuirilor și reexaminarea recursurilor, CSJ a dat soluții identice celor din hotărârile casate prin revizuire.

În cauzele nr. 2rhc-52/15 și 2rhc-103/15, CSJ a invocat drept temei de revizuire faptul că hotărârile adoptate în recurs erau contrare practicii judiciare uniforme. Ambele cauze se refereau la revendicarea automobilelor cumpărate în leasing de la o companie care a devenit insolubilă, iar bunurile companiei au fost preluate de o bancă. Revizuienții au solicitat în instanță recunoașterea dreptului lor de proprietate asupra automobilelor, invocând că și-au onorat pe deplin obligațiile conform contractelor de leasing, însă CSJ le-a respins acțiunile. Ei au solicitat revizuirea acestor hotărâri, pe motiv că în alte cauze CSJ a dat câștig de cauză persoanelor care au contractat leasingul. CSJ a constatat că hotărârile revizuite contravin „practicii existente, cât și principiului unificării practicii judiciare. CSJ este obligată prin lege să desfășoare o jurisprudență unitară și nu poate să facă o jurisprudență contrară pe cazuri similare. Colegiul reiterează cazul *Beian vs România* examinat de către CtEDO, potrivit căruia desfășurarea unei jurisprudențe contrare pe cazuri analogice constituie de la sine încălcarea principiului siguranței publice și încălcarea art. 6 CEDO.”

Revizuirile în cauză sunt apeluri deghizate. Se invocă inconsistența practicii judiciare drept temei de revizuire, chiar dacă legea nu prevede un astfel de temei. Pe de altă parte, CSJ nu a fost convingătoare în hotărârile sale că există o practică judiciară consolidată, care a fost încălcată prin hotărârile revizuite. În hotărârile judecătorești de admitere a cererilor de revizuire au fost făcute referiri scunde la exemple de practică judiciară care urma a fi respectată. Mai mult, în cauza nr. 2rhc-103/15, CSJ nu a făcut referire la nicio cauză judiciară cu soluții opuse, iar cu câteva luni înainte a respins o cerere de revizuire depusă de revizuent. Din hotărârea *Beian* nu rezultă obligația statelor de a redeschide procedurile judiciare pe motiv de inconsistență de practică judiciară, ci doar obligația de a întreprinde măsuri continue de uniformizare a practicii judiciare. În orice caz, schimbarea practicii judiciare sau consolidarea unei astfel de practici nu poate avea efect retroactiv, or aceasta va genera o nesiguranță juridică și mai mare.

În cauzele nr. 3rh-56/15 și 2rh-27/16, CSJ a admis cererile de revizuire pe motiv că, după adoptarea hotărârilor revizuirea cărora se solicita, au fost admise hotărâri irevocabile diametral opuse. Cauza nr. 3rh-56/15 se referea la încasarea indemnizației pentru îngrijirea copilului, iar CSJ a constatat că aceasta trebuie plătită de Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) și a respins acțiunea față de Ministerul Afacerilor Interne (MAI). Ulterior, CSJ a respins acțiunea intentată împotriva CNAS, constatând că indemnizația trebuie plătită de MAI. Cauza nr. 2rh-27/16 se referă la o pretenție de peste MDL 500,000, reprezentând costul reparației unui imobil care aparținea pârâtului. În prima acțiune, a fost constatat faptul că, printr-un act semnat de o persoană împuternicită, a fost confirmată executarea acestor lucrări. În a doua acțiune, care a fost intentată după finalizarea primei proceduri, a fost constatat faptul că actul a fost semnat de către o persoană neîmputernicită. Atât în cauza nr. 3rh-56/15, cât și în cauza 2rh-27/16 este vorba despre negarea lucrului judecat în cadrul celui de al doilea set de proceduri. Aceasta este inacceptabil, fapt constatat deja de CtEDO în cauza *Macovei ș.a. c. Moldovei*. Cu atât mai mult, aceasta nu poate constitui temei de revizuire.

În cauza nr. 2rhc-12/15, CSJ a pus la baza admiterii cererii de revizuire două scrisori, de la Centrul Național Anticorupție și Procuratura Generală, prin care se confirmă pornirea unei urmăririi penale împotriva unei părți în proces. P. 13 para. 2 al hotărârii Plenului CSJ nr. 2/2013 menționează expres că prezentarea în instanța de revizuire numai a actelor de pornire a urmăririi penale nu pot fi acceptate ca probă pentru constatarea circumstanțelor prevăzute de art. 449 lit. a) CPC. *A fortiori*, prezentarea unor astfel de înscrisuri nu poate fi interpretată ca o circumstanță care poate servi drept temei de revizuire prevăzut de art. 449 lit. b) CPC. În caz contrar, art. 449 lit. a) CPC va deveni inaplicabil, deoarece hotărârile civile vor fi revizuite în baza scrisorilor organului de urmărire penală, și nu a sentințelor penale. Acestea nu pot confirma incontestabil un fapt juridic și pot fi obținute oricând de către părțile în proces. De fapt, este o practică judecătorească consolidată de a nu revizui hotărârile judecătorești în baza scrisorilor sau ordonanțelor organelor de urmărire penală. Acest fapt a fost menționat expres de către CSJ în încheierea de admitere a cererii de revizuire în cauza nr. 2rh-137/16.

Cauza nr. 2rhc-88/15 se referă la pretenții de peste MDL 87,000,000. Revizuentul, care a fost obligat să plătească această sumă, a invocat ca temei de revizuire mai multe hotărâri care au fost emise cu mult înainte de 1 aprilie 2015, când a fost emisă decizia revizuirea căreia se solicită. El pretinde că nu a știut despre ele, deși în toate aceste cauze a fost implicată compania „Liga-2”, a cărei administrator el era. Revizuentul nu putea să nu știe despre aceste hotărâri judecătorești și le putea prezenta în instanță până la recurs. CSJ nu se referă în genere la aceste aspecte în hotărâre, deși art. 449 lit. b) menționează expres că revizuentul trebuie să dovedească faptul că nu a putut obține proba anterior, ceea ce implică instituie obligația pentru instanța de judecată de a o verifica.

Cauza nr. 2rh-159/16 se referă la o pretenție de circa MDL 2,400,000, care a fost admisă. Revizuentul a depus o cerere de revizuire, invocând că reclamantul în acțiunea de bază a solicitat ulterior, în cadrul unui proces penal, încasarea repetată a aceleiași sume. CSJ a constatat că „suntem în prezența unei erori fundamentale care afectează însăși esența dreptului revizuentului la un proces echitabil în aspectul legalității și temeiniciei soluției date de instanțele judecătorești. Cauza ridică chestiuni pe marginea îmbogățirii fără justă cauză a intimatului-reclamant și încălcării inadmisibile a drepturilor revizuentului-pârât la proprietate și la proces echitabil.” Simplul fapt al solicitării unei sume în instanța de judecată încă nu înseamnă că pretenția va fi admisă. Judecătorii trebuie să asigure că dubla încasare este evitată. Pe de altă parte, hotărârea inițială nu a fost executată. Prin urmare, nu se poate vorbi de o dublă executare. Mai mult, hotărârea Plenului CSJ 2/2013, p. 14, menționează clar că faptele care au avut loc după adoptarea hotărârii irevocabile, în cazul dat declarațiile făcute în instanța de judecată, nu pot fi considerate circumstanțe noi și, respectiv, nu constituie temei de revizuire.

Ultima cauză din această categorie este nr. 2rh-19/17. Drept temei de revizuire în acest caz este menționat faptul că oficiul poștal a aplicat din greșeală ștampila de primire a recursului cu o dată ulterioară, ceea ce a dus la declararea tardivității recursului. Acest aspect nu a fost cunoscut de CSJ până la examinarea recursului. Astfel de circumstanțe cu greu pot fi considerate temei de revizuire în sensul art. 449 lit. b) CPC.

b. Cauze în care a fost invocată neatragerea persoanelor afectate în proces

Art. 449 lit. c) permite revizuirea hotărârii irevocabile atunci când nu au fost atrase în proces persoanele drepturile cărora au fost afectate prin hotărâre. În cauza nr. 3rh-69/15, a fost casată prin revizuire hotărârea CSJ în temeiul căreia urma a fi demolat un imobil din centrul Chișinăului care valora USD 500,000. CSJ a invocat că noul proprietar al imobilului nu a fost atras în proces. Curios este că hotărârea casată a CSJ a fost adoptată în anul 2009, iar dreptul de proprietate al noului proprietar a fost recunoscut abia în anul 2011. În consecință, acesta nici nu putea fi atras în proces în anul 2009 sau anterior. Pe de altă parte, chiar dacă cererea de revizuire a fost depusă în 2015, revizuentul cunoștea despre hotărârea care îi încălca interesele încă din anul 2013. Mai mult, în acest caz, pe 24 iunie 2015, CSJ a respins o cerere de revizuire cu motive similare, menționând că admiterea ei ar încălca securitatea raporturilor juridice. Cererea de revizuire admisă a fost depusă pe 25 iunie 2015, în următoarea zi după respingerea primei cereri de revizuire. Doi din trei judecători care, pe 24 iunie 2015, au respins prima cerere de revizuire au participat ulterior în completul care a admis a doua cerere de revizuire.

A doua cauză din această categorie, nr. 2rh-107/15, se referă la transmiterea silită în posesiunea unei bănci a bunurilor găjate (construcție industrială cu suprafața de 14,921.2 m², utilaj de producere, cărămidă și nisip). Acțiunea băncii a fost admisă până în instanța de recurs. Locatarul bunurilor a solicitat revizuirea hotărârii judecătorești, pe motiv că nu a fost atras în proces. CSJ a admis cererea de revizuire. Locatarul a încheiat contractul de locațiune a bunurilor în cauză în iunie 2010, după ce banca a depus acțiunea în judecată și a intrat în posesia bunurilor. În temeiul art. 880 Cod civil, locatarul oricând putea cere compensarea prejudiciului de la locator, dacă nu a fost informat despre litigiu. În asemenea circumstanțe, dreptul locatarului nu a fost încălcat prin neatragerea în proces. În acest caz există dubii serioase și în ceea ce privește respectarea termenului de depunere a cererii de revizuire. Revizuirea în acest caz este o încercare clară de a redeschide procedurile judecătorești.

c. Alte cauze în care există dubii cu privire la existența temeiului de revizuire

În cauza nr. 2rh-1/15, CSJ a admis cererea de revizuire într-o cauză de decădere din drepturile părintești, pe motiv că a fost adoptată o hotărâre judecătorească care a constatat că revizuentul nu este tatăl copilului. CSJ a invocat drept temei pentru admiterea cererii de revizuire art. 449 lit. g) (reglementarea amiabilă la CtEDO) și h) (hotărârea CtEDO). În acest caz nu existau indicii despre o procedură la CtEDO sau cel puțin aceasta nu a fost menționată clar în hotărâre. Prin urmare, invocarea acestor temeiuri este total nepotrivită.

În cauza nr. 3rh-68/16, în temeiul art. 449 lit. h) (hotărârea CtEDO), CSJ a admis cererea de revizuire a fostului administrator al unei companii care câștigat o cauză la CtEDO, pe motiv de retragere nejustificată a licenței de transport. Compania a fost lichidată până la depunerea cererii de revizuire. Cererea de revizuire nu trebuia admisă. Conform art. 449 lit. h) CPC, existența unei hotărâri a CtEDO nu este prin sine suficientă pentru a admite revizuirea. Revizuirea trebuie dispusă doar dacă aceasta poate remedia reclamantul, cel

puțin parțial. Mai mult, licența care era în discuție expirase deja, iar compania a fost lichidată în anul 2011. Prin urmare, revizuirea nu putea remedia în vreun fel revizuentul, care nu a solicitat nici măcar compensații. Cauza nr. 2rh-65/15 se referă la încasarea de la revizuent a circa EUR 13,000. Revizuirii a fost supusă încheierea CSJ de respingere a recursului (din ianuarie 2014) împotriva încheierii instanței de apel de restituire a apelului. A fost invocat art. 449 lit. e) CPC, pe motiv că încheierea premergătoare de a nu da curs apelului pentru neplata taxei de stat a fost casată de către CSJ în decembrie 2014. Decizia din decembrie 2014 pare a fi arbitrară. CSJ nu face în ea referire la decizia sa din ianuarie 2014, ci doar menționează că apelantul trebuia scutit de plata taxei de stat. În primul recurs (examinat în ianuarie 2014) nici nu a fost invocată necesitatea scutirii. Al doilea recurs a fost depus în aceeași zi. În decizia din ianuarie 2014, CSJ a menționat că revizuentul a omis termenul de contestare a încheierii de restituire (implicit, a fost omis și termenul de contestare a încheierii de a nu da curs apelului).

d. Cauze în care nu a fost invocat niciun temei pentru admiterea revizuirii

În trei cauze, chiar dacă a admis cererile de revizuire, CSJ nu a invocat vreun temei prevăzut de art. 449 CPC. O astfel de atitudine este contrară hotărârii Plenului CSJ nr. 2/2013, care menționează expres că temeiurile prevăzute de art. 449 CPC sunt exhaustive, iar hotărârea de admitere a cererii de revizuire trebuie să fie motivată convingător.

Una dintre cele trei cauze este cauza nr. 2rh-124/15, care vizează încasarea a MDL 23,100 de la administratorul unei companii. CSJ a invocat în textul hotărârii că acesta nu a fost atras în proces, chiar dacă el figura în calitate de pârât de la începutul procesului. Ulterior, CSJ a menționat că acesta nu a fost citat legal, ceea ce, chiar dacă nu este temei de revizuire, contravine logicii primului argument. Dacă persoana nu era atrasă în proces, judecătorul nu avea nici obligația să-l citeze.

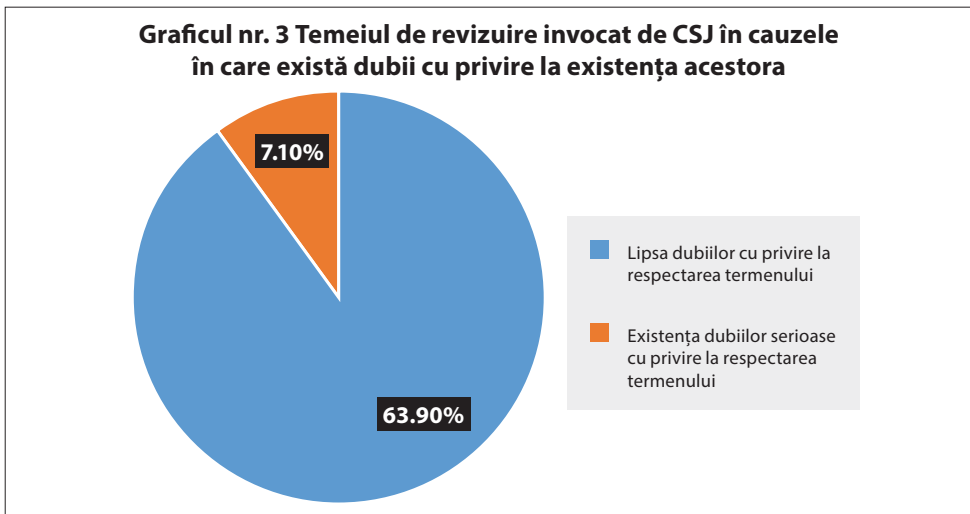
O altă cauză din această categorie este cea cu nr. 3rh-22/16, în care CSJ a respins în recurs acțiunea unei persoane privind recalcularea pensiei pentru limită de vârstă. Revizuentul a contestat temeinicia deciziei CSJ și nu a invocat fapte noi. CSJ a admis cererea de revizuire fără a invoca circumstanțele concrete care, în opinia sa, justificau casarea deciziei CSJ. CSJ doar a menționat că „este justificată reexaminarea cauzei, or sunt prezente circumstanțe esențiale și imperative ce vizează încălcarea drepturilor fundamentale ale revizuentului garantate de articolul 6§1 CEDO și articolul 1 din Protocolul nr. 1, încălcare ce ar constitui un viciu fundamental comis de instanța de judecată la pronunțarea hotărârii”.

A treia cauză din această categorie, cu nr. 3rh-46/16, se referă la încasarea de la o companie în folosul statului a peste MDL 14,000,000. CSJ a casat prin revizuire hotărârea în defavoarea companiei, invocând câteva scrisori ale Ministerului Economiei și Ministerului Finanțelor, prin care se aprecia că soluția dată în această cauză contravine legii, precum și tratamentul diferențiat al companiei în raport cu alte companii, în privința cărora legea a fost interpretată altfel. Nici schimbarea practicii administrative și nici tratamentul diferențiat nu sunt temeiuri de revizuire.

Respectarea termenului de depunere a cererii de revizuire

Termenul de depunere a cererii de revizuire este prevăzut în art.450 CPC și este unul legal și imperativ. Având în vedere caracterul legal și imperativ al termenului de depunere a cererii de revizuire, instanța de judecată verifică respectarea acestuia din oficiu, chiar dacă părțile nu au invocat omiterea lui. Dacă cererea de revizuire este depusă cu omiterea termenului, aceasta urmează a fi respinsă ca inadmisibilă²⁸, chiar dacă există un temei legal care justifică admiterea cererii de revizuire. Revizuentul, totuși, poate cere repunerea în termen dacă nu a putut depune în termen revizuirea din motive obiective.

În urma analizei celor 70 de hotărâri de admitere a cererilor de revizuire, am constatat că, de regulă, CSJ nu a analizat minuțios respectarea termenului legal de depunere a cererii de revizuire. Acest fapt poate fi explicat prin aceea că, în majoritatea cauzelor, nu existau dubii evidente cu privire la omiterea acestui termen. Totuși, în șapte hotărâri²⁹, CSJ nu s-a pronunțat asupra respectării termenului, chiar dacă existau dubii serioase cu privire la omiterea acestuia. În șase din cele șapte hotărâri³⁰ existau dubii nu doar în ceea ce privește respectarea termenului de depunere a cererii de revizuire, ci și în ceea ce privește lipsa temeiurilor legale pentru admiterea cererii de revizuire.

²⁸ Hotărârea Plenului CSJ 2/2013, para. 22 și 24.

²⁹ A se vedea hotărârile în cauzele nr. 2rh-1/15, 3rh-69/15, 2rhc-103/15, 2rhc-107/15, 2rh-111/16, 3rh-46/16 și 2rhc-69/17.

³⁰ Cu excepția hotărârii în cauza nr. 2rh-111/16.

În cauza nr. 2rh-1/15, CSJ a admis cererea de revizuire într-o cauză de decădere din drepturile părintești, pe motiv că a fost adoptată o hotărâre judecătorească care a constatat că revizuentul nu este tatăl copilului. Hotărârea judecătorească prin care s-a constatat că revizuentul nu este tatăl copilului a devenit irevocabilă cu patru luni și jumătate înainte de depunerea cererii de revizuire. CSJ a admis cererea de revizuire chiar dacă termenul de depunere a cererii de revizuire este de trei luni.

În cauza nr. 3rh-69/15, care viza un imobil ce valora USD 500,000, cererea de revizuire a fost admisă după respingerea anterior a unei cereri de revizuire cu conținut similar. Revizuentul invoca neatragera sa în proces. Cererea de revizuire a fost depusă în iunie 2015, chiar dacă faptele cauzei confirmau că revizuentul cunoștea despre litigiu (finalizat în anul 2009) încă din anul 2013.

În cauza nr. 2rhc-103/15, CSJ a admis cererea de revizuire a unui fost Prim-ministru, într-un litigiu cu privire la un automobil care valora EUR 43,000. Revizuirea a fost admisă după ce, cu câteva luni în urmă, a fost respinsă o altă revizuire depusă de același revizuent. Hotărârea irevocabilă revizuirea căreia se solicita și respingerea primei revizuirii au avut loc până la numirea revizuentului în calitate de Prim-ministru. CSJ a invocat existența unei practici judiciare divergente cu privire la subiectul în cauză, fără a face referire la hotărârile sale concrete din care rezultă o practică judecătorească diferită. În asemenea circumstanțe, nici respectarea termenului de depunere a revizuirii nu putea fi calculat adecvat. CSJ nici nu a examinat chestiunea cu privire la respectarea termenului de depunere a cererii de revizuire.

În cauza nr. 2rhc-107/15, revizuirea a fost admisă pe motiv că locatarul unui complex industrial nu a fost atras în proces. Complexul a fost gajat la bancă, iar în ianuarie 2010 banca a solicitat preluarea gajului. Litigiul judiciar s-a finalizat irevocabil în martie 2014. În octombrie 2015, locatarul invocă faptul că a luat complexul în locațiune în vara anului 2010 și că nu a știut despre litigiu până în anul 2015. Specificul cauzei este că, în vara anului 2010, când a fost semnat contractul de locațiune, bunurile în litigiu erau în posesia băncii (care a fost revocată ulterior printr-o hotărâre judecătorească), iar gajul era înregistrat în registrul cadastral. Locatarul nu putea să nu observe aceste aspecte. Prin urmare, nu se poate conchide că, la depunerea cererii de revizuire peste 18 luni de la data la care hotărârea CSJ a devenit irevocabilă, a fost respectat termenul de 3 luni.

În cauza nr. 2rh-111/16, soția pârâtului în procedurile de bază, care se refereau la drepturile asupra unui imobil cu suprafața de 244 m.p. în mun. Chișinău, a depus revizuire împotriva unei hotărâri a CSJ adoptate cu 29 de luni mai devreme. Ea a invocat că nu a fost atrasă în proces, deși era coproprietarul imobilului. Este de neimaginat ca soția să nu fi vorbit cu soțul ei despre acest proces niciodată în decurs de 2 ani de proceduri judiciare și încă 2 ani după acestea, mai ales având în vedere că este vorba de un imobil valoros. CSJ a acceptat cu ușurință afirmația că soția nu a cunoscut despre litigiu, deși aceasta nu a justificat în niciun fel declarația sa. Anterior, soțul ei a încercat repetat să revizuiască hotărârea judecătorească, însă fără succes.

În cauza nr. 3rh-46/16, CSJ a anulat o hotărâre judecătorească prin care o companie a fost obligată să plătească statului peste MDL 14,000,000. CSJ a invocat drept temei de revizuire câteva scrisori ale Ministerului Economiei care sugerau că acțiunea față de companie a fost

admisă prin interpretarea eronată a legii. CSJ nu a motivat în niciun fel respectarea termenului de depunere a cererii de revizuire, chiar dacă cererea a fost depusă peste 30 de luni de la decizia revizuirea căreia se solicita. Făcând abstracție de lipsa sau prezența temeiului de revizuire, nimic nu a împiedicat revizuentul să obțină scrisorile în cauză mai devreme.

În cauza nr. 2rhc-69/17, cererea de revizuire a fost depusă peste șapte luni de la respingerea drept tardiv a recursului. Revizuentul a invocat că CSJ a calculat incorect termenul de depunere a recursului, acesta fiind depus în termen prin expediere poștală. În susținerea poziției sale, el a prezentat chitanța poștală. Având în vedere că încheierile CSJ sunt publicate pe pagina web a CSJ în ziua emiterii, iar chitanța poștală revizuentul o avea din start, depunerea revizuirii peste șapte luni de la emiterea încheierii trezește dubii cu privire la respectarea termenului de trei luni pentru depunerea cererii de revizuire.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova este o organizație non-profit neguvernamentală cu sediul în Chișinău, Republica Moldova. CRJM tinde să asigure o justiție calitativă, promptă și transparentă și respectarea efectivă a drepturilor civile și politice. În realizarea acestor obiective, CRJM combină cercetarea de politici și activitatea de advocacy realizate într-un mod independent și neutru.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova

- 📍 Str. A. Șciusev 33, MD-2001 Chișinău,
Republica Moldova
- ☎️ +373 22 843601
- 📠 +373 22 843602
- ✉️ contact@crjm.org
- 🌐 www.crjm.org
- 📘 CRJM.org
- 📺 CRJMoldova
- 📺 CRJM

